

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ СИСТЕМ ВИЩОЇ ВЕТЕРИНАРНОЇ ОСВІТИ НІМЕЧЧИНИ ТА УКРАЇНИ

У статті розглянуто системи ветеринарної освіти Німеччини й України на прикладах ветеринарних факультетів німецьких університетів (Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана й Університету ветеринарної медицини Ганновера) і факультету ветеринарної медицини Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП).

Ключові слова: лікар ветеринарної медицини, вища ветеринарна освіта, Німеччина, навчання, навчальний рік, семестр, навчальний план.

Сьогодні у світі діє близько 500 ветеринарних ВНЗ різного рівня, підпорядкування, з різноманітною кваліфікацією випускників. У наш час перед ВНЗ освіти України, що готують лікарів ветеринарної медицини, у зв'язку з докорінними змінами на ринку фахівців ветеринарної медицини в Україні стоїть відповідальне завдання – підготувати висококваліфікованих фахівців ветеринарної справи за окремими спеціалізаціями. У процесі професійної підготовки майбутніх ветеринарів існує низка теоретично-педагогічних проблем. Зараз активно обговорюється сам процес двоциклічної професійної підготовки, зміст ветеринарної освіти, співвідношення теоретичної та практичної підготовки, спеціалізація, організація ветеринарної практики тощо.

Аналіз наукових праць з професійної підготовки фахівців ветеринарної медицини як вітчизняних, так і зарубіжних учених, виявив невелику кількість досліджень із цього питання. Окремі аспекти професійної підготовки вітчизняних ветеринарних лікарів було розкрито в працях деяких вітчизняних учених, зокрема, методичні аспекти організації ветеринарної освіти в Україні висвітлено М.І. Цвіліховським, історичне становлення ветеринарної освіти в Україні описано в працях С.К. Рудика та М.М. Стегнія. Серед німецьких учених, які в своїх працях розглядали розвиток вищої ветеринарної освіти в Німеччині, слід виділити Б. Штробель (Barbara Susanne Strobel), П.А. Бук (Petra Andrea Buck) [9], М. Фішер (Marianne Fischer).

Мета статті – порівняти системи вищої ветеринарної освіти Німеччини (на прикладах ветеринарних факультетів німецьких університетів: Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана й Університету ветеринарної медицини Ганновера) та України (на прикладі факультету ветеринарної медицини Національного університету біоресурсів і природокористування України (НУБіП)).

Незважаючи на те, що населення Німеччини майже вдвічі більше, ніж в Україні, кількість ВНЗ, які готують фахівців ветеринарної медицини, в Україні майже вдвічі перевищує кількість німецьких, а саме: в Україні лікарів ветеринарної медицини готують 12 ветеринарних факультетів ВНЗ III–IV рівнів акредитації, а в Німеччині – 5 [2]. В Україні такими ВНЗ є: Національний університет біоресурсів і природокористування України, Білоцерківський національний аграрний університет, Дніпропетровський державний аграрний університет, Житомирський національний агроєкологічний університет, Луганський національ-

ний аграрний університет, Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького, Одеський державний аграрний університет, Подільський державний аграрно-технічний університет, Полтавська державна аграрна академія, Сумський національний аграрний університет, Харківська державна зооветеринарна академія, Південний філіал НУБіП “Кримський державний агротехнологічний університет” і 6 ветеринарних факультетів ВНЗ I–II рівнів акредитації: Золотоніський державний технікум ветеринарної медицини (Черкаська обл.), Козелецький технікум ветеринарної медицини (Чернігівська обл.), Компаніївський технікум ветеринарної медицини (Кіровоградська обл.), Млинівський державний технікум ветеринарної медицини (Рівненська обл.), Рожищенський технікум Львівської державної академії ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького (Волинська обл.), Тульчинський технікум ветеринарної медицини Вінницького державного аграрного університету (Вінницька обл.) [5].

Ветеринарія в Німеччині, як і весь комплекс ветеринарних послуг, входить до системи охорони здоров'я. Фахівців ветеринарної медицини в цій країні готують на чотирьох факультетах: у Берліні (Fachbereich Veterinärmedizin der Freien Universität), у Мюнхені (Tierärztliche Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität), у Гіссені (Fachbereich Veterinärmedizin der Justus-Liebig-Universität), у Лейпцигу (Veterinärmedizinische Fakultät der Universität) і в одному університеті – Університеті ветеринарної медицини Ганновера (Tierärztliche Hochschule) (табл. 1) [3].

Таблиця 1

Кількісний склад студентів ветеринарних факультетів у Німеччині

Назва університету	Загальна кількість студентів факультету/ з них жіночої статі	Кількість студентів у Hochschulsemester	Кількість студентів у Fachsemester
Ветеринарний факультет (Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана)	1864 / 1599	275	340
Ветеринарний факультет (Вільний університет Берліна)	1474 / 1255	170	229
Ветеринарний факультет (Гіссенський університет імені Юстуса Лібіха)	1420 / 1185	194	229
Університет ветеринарної медицини Ганновера	2430 / 1999	282	330
Ветеринарний факультет (Лейпцизький університет)	991 / 834	121	140
Разом	8179 / 6872	1042	1268

Якщо кількість студентів ветеринарних ВНЗ України в 2009–2010 рр. становила 11 500 осіб, то кількість студентів ветеринарної медицини в німецьких ВНЗ – 8179 осіб. Щороку в нашій державі випускають понад 2000 лікарів ветеринарної медицини [2], близько 80% з них навчалися за програмами бакалаврів і 20% – за магістерськими, тоді як у Німеччині навчання залишається одноступе-

невим і закінчується складанням державного іспиту. Показники кількісного складу студентів і випускників вищих ветеринарних закладів України перевищують показники німецьких (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльна характеристика ветеринарної освіти України й Німеччини

Показник	Україна	Німеччина
Кількість факультетів ветеринарної медицини	12	5
Кількість студентів на ФВМ, осіб	11 500	6540
Випуск лікарів ветеринарної медицини в рік / млн населення	2300 / 50	960 / 11,5
Випуск фельдшерів ветеринарної медицини за рік	1200	1004
Кількість студентів ФВМ на 1 тис. населення	0,25	0,079
Кількість лікарів ветеринарної медицини	28 692	37 265
Кількість лікарів ветеринарної медицини на 1 тис. населення	0,62	0,36

Флагманом вищої ветеринарної освіти в Україні є Національний університет біоресурсів і природокористування України. З 1992 р. факультет ветеринарної медицини НУБіП України є членом Європейської асоціації закладів ветеринарної освіти (EA EVE). На ветеринарному факультеті Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана навчається більше студентів ветеринарної медицини, ніж на факультеті ветеринарної медицини НУБіП України (табл. 1.3).

Таблиця 3

Кількісний склад студентів ветеринарного факультету НУБіП

ОКР	Кількість студентів
“Бакалавр”	800
“Спеціаліст”	138
“Магістр” на базі повної загальної середньої освіти	325
“Магістр” на базі ОКР “Спеціаліст” (денна)	9
“Магістр” на базі ОКР “Спеціаліст” (заочна)	15 + 24
Загальна кількість випускників (2011 р.)	254 (спеціалістів – 160, магістрів – 94)

Основні вимоги до професійної підготовки лікаря ветеринарної медицини в Україні визначаються галузевими стандартами (ОКХ і ОПП) та Законом України “Про ветеринарну медицину” (1992) [8]. Правова діяльність закладів вищої ветеринарної освіти Німеччини в межах країни визначається Законом про вищу освіту (Hochschulrahmengesetz) і Постановою про надання безстрокового дозволу на провадження діяльності лікаря-ветеринара (TAppV) (Verordnung zur Approbation von Tierärztinnen und Tierärzten (TAppV)) (1996) [10]. Ця Постанова регулює ветеринарну освіту Німеччини, тобто визначає тривалість навчання, послідовність і зміст навчання та підготовки, умови складання державних іспитів та інші вимоги для отримання дозволу на провадження діяльності лікаря-ветеринара.

Сьогодні на ринку праці лікаря ветеринарної медицини України працює близько 30 тис. фахівців, з яких 50% – у сфері лікування продуктивних і дрібних

домашніх тварин, 14 – у лабораторній діагностиці хвороб, 17 – у ветеринарно-санітарній експертизі, управлінні, збройних силах, митній службі, ветеринарній міліції, 11 – у ветеринарній фармації та реалізації ветеринарних препаратів, 2 – забезпечують вирішення питань ветеринарної санітарії та гігієни виробничих процесів (дезінфекція, дезінсекція, дератизація), близько 6% (що в 3,5 раза менше, ніж у Німеччині) працюють в освітянській та дослідницькій сферах [3]. У 2009 р. Ветеринарна палата Німеччини нараховувала близько 35 780 членів, серед них практикуючих лікарів ветеринарної медицини було 17 271 особа. Кількість ветеринарних установ становила 10 096 практик і 297 клінік [4].

Зміни на ринку праці фахівців ветеринарної медицини зумовили реформування підготовки фахівців ветеринарної медицини у ВНЗ України III–IV рівнів акредитації. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 23.12.2006 р. № 1719 “Ветеринарія” відокремлена в самостійну галузь знань (шифр 1101) [2]. Це передбачає, починаючи з 2008 р., перехід від підготовки лікаря ветеринарної медицини освітньо-кваліфікаційного рівня “Спеціаліст” до двоступеневої системи освіти, а саме до підготовки молодшого лікаря ветеринарної медицини за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Бакалавр” та лікаря ветеринарної медицини за освітньо-кваліфікаційним рівнем “Магістр” [7].

Німеччина як один з ініціаторів і активних учасників процесу європейської інтеграції в галузі освіти досить помірковано реформує свою систему вищої освіти, прагнучи зберегти власні освітні традиції. Це стосується й ветеринарії, підготовка ветеринарів здійснюється традиційно, введення двоступеневої системи освіти ще не відбулося. Навчання на ветеринарних факультетах у класичних німецьких університетах закінчується складанням державного іспиту, студентам після 5,5 років стаціонарного навчання присвоюється кваліфікація “Лікар ветеринарної медицини”. У 1998 р. Додатком до Федерального рамкового закону про вищу освіту було проголошено реформу німецької системи вищої освіти. У січні 2002 р. Науковою радою Німеччини згідно з підписаною Болонською декларацією було розроблено рекомендації щодо впровадження нової структури здобуття та присвоєння освітньо-кваліфікаційних ступенів (бакалавр/магістр) у ВНЗ країни. Нова система присудження ступенів у Німеччині доповнює традиційну національну систему: диплом (свідоцтво про вищу освіту), ступінь магістра і державний іспит.

Якщо згідно з новим базовим навчальним планом з вересня 2010 р. підготовка бакалаврів ветеринарної медицини в Україні триває 4 роки, а магістрів – 2 роки (формула 4 + 2) [1], то згідно з Постановою про надання безстрокового дозволу на провадження діяльності лікаря-ветеринара (Verordnung zur Approbation von Tierärztinnen und Tierärzten (TAppV)) від 01.10.2006 р. [10] термін навчання на ветеринарному факультеті Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана становить 5,5 років (11 семестрів).

Нині на факультеті ветеринарної медицини НУБіП України в умовах переходу до чотирирічного терміну навчання бакалаврів діють одночасно три програми підготовки лікарів ветеринарної медицини: 4-річна програма (для студентів, що почали навчання у вересні 2011 р.); програма тривалістю 4 роки і 10 місяців (для студентів старших курсів); програма скороченого терміну навчання (для студентів старших курсів, які почали навчання в університеті після технікумів і коледжів ветеринарної медицини).

Згідно з новим планом, без урахування практики студенти за 4 роки навчання опановують 8640 год нормативних і вибіркових дисциплін (240 кредитів), з них на самостійну роботу (індивідуальні заняття та підготовка до навчальних занять) відводиться 4410 год або близько 51% [5]. За 4,5 роки навчання на факультеті ветеринарної медицини Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана студенти опановують 3850 год нормативних і вибіркових дисциплін циклу науково-теоретичної, професійної та практичної підготовки ветеринарів [9]. На останній рік навчання припадає навчальна практично-клінічна підготовка (практика), на яку відводиться 1170 год, і складання державного іспиту (табл. 4).

Таблиця 4

Тривалість теоретичного навчання й практичної підготовки ветеринарів в Україні та Німеччині

Факультет	Кількість годин	Кредити		Тривалість навчання		Практика навчальна	Практика виробнича
		240 (ОКР "Бакалавр")	300 (ОКР "Магістр")	4 роки (ОКР "Бакалавр")	2 роки (ОКР "Магістр")		
Факультет ветеринарної медицини НУБіП (Україна)	8640	240 (ОКР "Бакалавр")	300 (ОКР "Магістр")	4 роки (ОКР "Бакалавр")	2 роки (ОКР "Магістр")	432 год	324 год
Ветеринарний факультет Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана (Німеччина)	3850	330		5,5		1170 год	

Новий базовий навчальний план ОКР бакалавра ветеринарної медицини в Україні (термін навчання – 4 роки) складається з нормативної (124 кредити за 4 роки) та вибіркової частини (116 кредитів за 4 роки). Вибіркова частина включає дисципліни за вибором ВНЗ і дисципліни за вибором студента. Як нормативна, так і вибіркова частина навчального плану містять по три цикли. На кожен навчальний рік відводиться по 60 кредитів ECTS, з яких: цикл соціально-гуманітарної підготовки (6 кредитів ECTS або 10% від загального обсягу); цикл фундаментальної, природничо-наукової підготовки (15 кредитів ECTS або 25% від загального обсягу); цикл професійної та практичної підготовки (39 кредитів ECTS або 65% від загального обсягу) [1].

Згідно з Постановою про надання безстрокового дозволу на провадження діяльності лікаря-ветеринара (Verordnung zur Approbation von Tierärztinnen und Tierärzten (TappV)) від 01.10.2006 р. [7], навчання на ветеринарному факультеті Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана поділяється на доклінічну ("vorklinisches" Semester) і клінічну підготовку фахівців ветеринарної справи. Після перших двох семестрів доклінічної підготовки студенти складають іспит ("Vorphysikum") з блоку природничих наук: фізики, хімії, зоології та ботаніки. Після природничого етапу починається анатоμο-фізіологічний етап вивчення дисциплін, він триває до шостого семестру. Після четвертого семестру студенти складають іспит з блоку дисциплін, спрямованих на вивчення органів ("Physikum"): анатомії, гістології та ембріології, біохімії, фізіології, тваринницт-

ва та генетики. Цей іспит складається з письмової та усної частини, причому питання письмової частини є ідентичними на території всієї Німеччини. “Physikum” вважається найважчим іспитом після базової програми навчання (Grundstudium) медицини у ВНЗ Німеччини. Закінчують навчання складанням державного іспиту (Tierärztliche Prüfung-Staatsexamen). У зимовому семестрі, який починається 15 жовтня й закінчується 15 лютого, на ветеринарному факультеті Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана для студентів першого курсу передбачається викладання таких дисциплін (табл. 5).

Таблиця 5

**Перелік дисциплін першого семестру
(Мюнхенський університет Людвіга-Максиміліана)**

Дисципліна	Вид заняття	Кількість годин на тиж- день	ECTS Credit Points
Анатомія І	лекція	2	4,50
Анатомія І	практичне заняття	2	2,50
Ботаніка	лекція	4	3,50
Хімія І	лекція	3	4,00
Хімія І	практичне заняття	1	1,50
Етологія І	лекція	1	1,00
Гістологія І	лекція	1	2,00
Фізика	лекція	4	3,50
Термінологія	лекція	1	1,50
Термінологія	практичне заняття	1	1,5
Утримання худоби І	лекція	1	1,00
Захист тварин І	лекція	1	1
Зоологія І	лекція	2	4,00
Всього		23	31,50

На факультеті ветеринарної медицини Національного університету біоресурсів і природокористування України в першому семестрі, який починається 1 вересня й закінчується 30 грудня, для студентів першого курсу передбачено викладання таких дисциплін (табл. 6).

Таблиця 6

Перелік дисциплін першого семестру (НУБіП України)

Дисципліна	Вид заняття	Кількість годин на тиждень	ECTS Credit Points
Біохімія	практичне заняття	4	2
Біохімія	лекція	1	0,5
Екологія	практичне заняття	1	0,5
Анатомія	практичне заняття	4	2
Анатомія	лекція	2	1
Фіз. виховання	практичне заняття	2	1
Ветеринарна екологія	лекція	2	1
Філософія	лекція	2	1
Філософія	практичне заняття	2	1
Культурологія	лекція	2	1
Культурологія	практичне заняття	2	1
Іноземна мова	практичне заняття	4	2
Історія української культури	лекція	2	1
Історія української культури	практичне заняття	2	1

Продовження табл. 6

Дисципліна	Вид заняття	Кількість годин на тиждень	ECTS Credit Points
Цитологія	лекція	2	1
Цитологія	практичне заняття	2	1
Органічна хімія	лекція	2	1
Органічна хімія	практичне заняття	2	1
Біоетика	практичне заняття	1	0,5
Лікарські рослини	практичне заняття	2	1
Лікарські рослини	лекція	2	1
Самостійна робота			17,5
Всього			40

Таблиці 5 і 6 демонструють, що в навчальному плані на факультеті ветеринарної медицини НУБіП України в першому семестрі є предмети блоку соціально-гуманітарних дисциплін: філософія, історія української культури, культурологія. Цей блок дисциплін на ветеринарному факультеті Мюнхенського університету Людвіга-Максиміліана та в Університеті ветеринарної медицини Ганновера взагалі відсутній. Навчальне навантаження як в українському, так і німецьких ВНЗ становить 30 год на тиждень.

Практика є невід'ємною частиною процесу підготовки лікаря ветеринарної медицини. Кількість годин, відведених на практику в німецькому ВНЗ, більша, ніж в українському. Для німецьких студентів університету ветеринарної медицини Ганновера (Німеччина) вона розподіляється таким чином (табл. 7).

Таблиця 7

Види практики в Університеті ветеринарної медицини Ганновера (Німеччина)

№ з/п	Види практики	Кількість тижнів	Кількість годин
1	У сільському господарстві, тваринництві й скотарстві	2	70
2	У лікувальній практиці ветеринарного лікаря	2	150
3	У закладах гігієнічного контролю та інспекції продуктів харчування	4	75
4	У закладі ветеринарно-санітарної експертизи м'яса	2	100
5	У закладах державної ветеринарної служби	3	75
6	Ветеринарна практика за вибором студента	16	700
Усього		29	1170

В НУБіП України виділяють навчальну, навчально-клінічну та виробничу ветеринарні практики [6]. Практика лікаря ветеринарної медицини в НУБіП має таку структуру (табл. 8).

Таблиця 8

Види практики в НУБіП (Україна)

№ з/п	Види практики	Кількість тижнів
1	Після другого семестру: анатомія свійських тварин, лікарські рослини, розведення свійських тварин	Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год, або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год, або 1 кредит ECTS)

Продовження табл. 8

№ з/п	Види практики	Кількість тижнів
2	Після четвертого семестру: годівля тварин, зоогігієна, мікробіологія, оперативна хірургія, фармакологія, акушерство, клінічна діагностика	Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год, або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год, або 1 кредит ECTS)
3	Після шостого семестру: акушерство, хірургія, вірусологія, внутрішні хвороби тварин, ветеринарна санітарія, паталогічна анатомія, паразитологія, епізоотологія	Навчальна практика з кожної навчальної дисципліни триває або півтижня (18 год, або 0,5 кредитів ECTS), або тиждень (38 год, або 1 кредит ECTS)
4	Загалом навчальної практики	12 тижнів (432 год)
5	Виробнича практика	9 тижнів (324 год)

Усі магістерські ветеринарні програми в НУБіП України поділяються на програми виробничого та дослідницького спрямування, а також магістерські програми специфічних категорій (наприклад, якість, стандартизація та сертифікація; педагогіка вищої школи тощо) [6]. Магістерські ветеринарні програми виробничого спрямування, згідно з Постановою Кабінету Міністрів України від 27.08.2010 р. № 787, базуються на чітко визначених ветеринарних спеціалізаціях:

1. Ветеринарна медицина (за видами: хвороби жуйних, хвороби коней, хвороби птахів, хвороби свиней, хвороби собак і котів, хвороби екзотичних і диких тварин).

2. Ветеринарно-санітарна експертиза, якість і безпека продукції тваринництва.

3. Ветеринарна гігієна та санітарія.

4. Ветеринарна фармація.

5. Лабораторна діагностика хвороб тварин.

6. Ветеринарна біотехнологія.

Підвищення якості вищої освіти, конкурентоспроможності ВНЗ та престижу національної вищої освіти потребують використання сучасних засобів оцінювання якості професійної підготовки майбутніх фахівців ветеринарної медицини з урахуванням специфіки кредитно-модульної системи, адаптованої до вимог Болонської декларації. Одним із таких засобів є електронне тестування, яке було введено в Університеті ветеринарної медицини Ганновера в 2008 р. У 2011 р. на факультеті було проведено 24 електронні іспити з нових дисциплін і 28 іспитів з уже апробованих. Електронне тестування було введено спочатку з таких дисциплін, як вірусологія і клінічне лікування малих тварин, після успішної апробації іспитів воно було введено для ботаніки і гістології. Студенти пропонують гістологічні зрізи для розгляду під мікроскопом і проводять електронне тестування за цим матеріалом.

Одним із сучасних шляхів інтенсифікації й оптимізації навчального процесу у ВНЗ є інформатизація освіти, зокрема використання комп'ютерних технологій, а саме електронного (комп'ютеризованого) навчання. На сайті електронного навчання Університету ветеринарної медицини Ганновера є близько 600 навчальних програм. Великим попитом користується мультимедійна навчальна програма Lernsystem CASUS, якою користуються майже 70% студентів.

Висновки. Для підвищення практичної підготовки українських студентів ветеринарної медицини бажано перерозподілити навчальні години окремих дисциплін, виділених на теоретичну підготовку бакалаврів, щоб збільшити кількість годин на практичну клінічну підготовку. Навчальна ветеринарна практика у вітчизняних ВНЗ здебільшого організовується після засвоєння теоретичного курсу. Проте інші форми організації практичної підготовки лікаря ветеринарної медицини без відриву від навчання протягом навчального року чи семестру, так звані “клінічні дні”, обов’язкові чергування у ветеринарних клініках тощо, враховуючи позитивний досвід німецької освіти, без сумнівів, мали б позитивно позначитися на практичних навичках і вміннях майбутніх фахівців. Необхідно інтенсифікувати всі рівні навчального процесу у ветеринарному ВНЗ за рахунок застосування засобів сучасних інформаційних технологій, а саме: застосування в навчальному процесі навчальних і контролюючих комп’ютерних програм, створення та використання в навчальному процесі якісних фільмів з питань ветеринарії, застосування електронних тестів, спрямованих на оцінювання рівня сформованості професійно значущих знань (на теоретичному рівні) й окремих умінь і навичок (на практичному рівні). Автоматизація контролю знань і вмінь студентів шляхом створення та використання електронних тестів надає можливість підвищити об’єктивність контролю, зробити цей процес якісним і швидким.

Список використаної літератури

1. Базовий навчальний план (термін навчання 4 роки) ОКР бакалавр: 6.110101 кваліфікація “Молодший лікар ветеринарної медицини” / Затверджено Департаментом вищої освіти Міністерства освіти і науки України та Департаментом аграрної освіти, науки та дорадництва Міністерства аграрної політики України від 10.06.2010 р.
2. Іщенко Т.Д. Ветеринарна освіта в Україні: сучасний стан і перспективи / Т.Д. Іщенко, М.І. Цвіліховський, І.І. Антонік // Науковий вісник ветеринарної медицини. – Біла Церква, 2010. – Вип. 6 (79). – 164 с.
3. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.destatis.de/>.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.vet-business.eu/item/tieraerztestatistik-2011-11832-praktizierende-tieraerzte>.
5. Канівець О.М. Проблеми професійної підготовки лікарів ветеринарної медицини у вищих навчальних закладах України [Електронний ресурс] / О.М. Канівець // Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. – К., 2011. – № 58. – 141 с. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/znpnarv_ppn/2011_58/11komnzy.pdf.
6. Лузан П.Г. Методи і форми організації навчання у вищій аграрній школі : навч. посіб. / П.Г. Лузан. – К. : Аграрна освіта, 2003. – 224 с.
7. Освітньо-кваліфікаційна характеристика спеціаліста за спеціальністю 7.130501 “Ветеринарна медицина” напряму підготовки 1305 “Ветеринарна медицина” / Міністерство освіти і науки України. – К., 2004. – 113 с.
8. Про ветеринарну медицину : Закон України від 25.06.1992 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.120.19&nobreak=1>.
9. Buck P.A. Vergleichende Betrachtung der tierärztlichen Ausbildung in Deutschland und in Frankreich am Beispiel der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität München und der Ecole Nationale Vétérinaire de Toulouse Inaugural-Dissertation zur Erlangung der tiermedizinischen Doktorwürde der Tierärztlichen Fakultät der Ludwig-Maximilians-Universität München [Електронний ресурс] / P.A. Buck. – Режим доступу: http://edoc.ub.uni-muenchen.de/2510/1/Buck_Petra.pdf.
10. Verordnung zur Approbation von Tierärztinnen und Tierärzten (TappV) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gesetze-im-internet.de/tappv/BJNR182700006.html>.

Стаття надійшла до редакції 21.11.2012.

Пилипенко Е.П. Сравнительный анализ систем высшего ветеринарного образования в Германии и Украине

В статье рассматриваются системы ветеринарного образования в Германии и Украине на примерах ветеринарных факультетов немецких университетов (Мюнхенского университета Людвига-Максимилиана и Университета ветеринарной медицины Ганновера) и факультета ветеринарной медицины Национального университета биоресурсов и природопользования Украины (НУБіП).

Ключевые слова: *врач ветеринарной медицины, высшее ветеринарное образование, обучение, учебный год, семестр, учебный план.*

Pilipenko E. Comparative analysis of the education systems of Germany and Ukraine

The article deals with the systems of veterinary education in Germany and Ukraine on examples veterinary faculties of German universities (University of Munich and the Ludwig-Maximilians University of Veterinary Medicine Hannover) and the Faculty of Veterinary Medicine of the National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (NUBiP). German university experience in higher veterinary education: History of Veterinary Faculty, University of Munich Ludwig-Maximilian (Munich)

Key words: *doctor of veterinary medicine, veterinary higher education, training, academic year, semester, curriculum.*